

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئله ۱۲ که دارای فروعاتی بود چند روز بحث شد و تمام شد فقط یک روایتی که خبر ۸ از باب ۲ از ابواب وجوب الصوم و نیت بود باقیمانده که روایت هشام بن سالم می باشد، خبر این است: «عن ابی عبدالله (ع) قال: قلت له: الرجل یصبح ولا ینوی الصوم فاذا تعالی النهار حدث له رأى فی الصوم، فقال: إن هو نوى الصوم قبل أن تزول الشمس حسب له یومه، وإن نواه بعد الزوال حسب له من الوقت الذى نوى» این روایت دلالت دارد بر این که اگر تا ظهر باشد یک روز حساب می شود و اگر بعد از ظهر باشد همان بعد از ظهر حساب می شود و حال آنکه روزه تبعض پذیر نیست یعنی انسان یا روزه هست و یا نیست و یا باید روزه حساب شود یا حساب نشود، اما در این روایت می گوید که اگر تا ظهر شد این روزه حساب می شود و اگر بعد از ظهر باشد «حسب له من الوقت الذى نوى» از همان وقتی که نیت کرده حساب می شود، بعضی ها مثل شیخ انصاری (ره) در کتاب الصوم گفته اند که چون الصوم تبعض پذیر نیست لذا این روایت دلالت بر بطلان صوم در بعد از ظهر دارد یعنی این خبر را جزء اخباری که دلالت دارند بر اینکه بعد از ظهر نیت اثر ندارد به حساب آورده اند، اما به نظر صاحب جواهر و اکثر فقها و همچنین به نظر بنده این مربوط به ثواب و فضیلت می باشد یعنی اگر تا ظهر نیت کرد از نظر فضیلت و ثواب مثل همان صوم معمولی می باشد و شارع مقدس تفضلا این را صوم حساب کرده است و اگر بعد از ظهر نیت کرد ثوابش کمتر می باشد پس این روایت مربوط به مراتب ثواب و کمال عمل می باشد نه مرتبه بطلان عمل. چون این روایت جا مانده بود و صاحب جواهر و دیگران متعرض به آن شده بودند لذا تا این اندازه به عرضتان رسید.

صاحب عروة در مسئله ۱۳ می فرماید که: «لو نوى الصوم لیلا ثم نوى الافطار ثم بدا له الصوم قبل الزوال فنوى وصام قبل أن یأتی بمفطر صح على الأتقى إلا أن یفسد صومه بریاء ونحوه، فإنه لا یجزیه لو أراد التجدید قبل الزوال على الأحوط» اگر در شب نیت کرد که فردا را روزه بگیرد و یک ساعت بعدش منصرف شد و قصد کرد که روزه نگیرد و خوابید ولی پیش از ظهر دوباره قصد روزه کرد بنا بر اقوی صحیح است، برای اینکه در جایی روزه صحیح نیست که انسان عند طلوع الفجر قصد صوم کند بعد قصدش را به هم بزند که در اینجا دیگر روزه نیست و شارع این را نمی پذیرد، اما اگر این طور نبود یعنی عند

طلوع الفجر قصد صوم نداشت مثلا اول شب قصد کرد که فردا را روزه بگیرد بعد تردید پیدا کرد یا عزم به عدم کرد ولی پیش از ظهر دوباره قصد کرد که روزه بگیرد، در جاهایی که نیت قبل از زوال موثر بود موثر است اما در ماه رمضان و نذر معین موثر نیست و قبلا هم گفتیم در جایی که صوم واجب معین باشد مثل ماه رمضان و یا صوم نذر معین باید از طلوع فجر نیت کند غیر از ناسی و جاهل که بحثش گذشت و گفتیم که اگر نسیانا و یا جهلا عند طلوع الفجر نیت نکرد تا زوال فرصت دارد که نیت صوم کند و روزه اش هم صحیح می باشد ولی عالم و عامد در صوم واجب معین باید عند طلوع الفجر نیت داشته باشد.

صاحب عروة در واقع در مسئله ۱۳ صوم واجب غیر معین مثل نذر و قضا مد نظرش می باشد، ایشان می فرمایند که اگر به کیفیتی که عرض شد تا قبل از زوال نیت صوم کند بنا بر اقوی روزه اش صحیح است و خبر ۴ از باب ۲ که درص ۵ از جلد ۷ و سئل ۲۰ جلدی واقع شده است بر همین مطلب دلالت دارد، این روایت خبر صالح بن عبدالله می باشد و خبر این است: «عن صالح بن عبدالله عن ابی ابراهیم (ع) قال: قلت له: رجل جعل لله علیه الصیام شهرا فیصبح وهو ینوی الصوم، ثم یدو له فیفطر ویصبح وهو لا ینوی الصوم فیدو له فیصوم، فقال: هذا کله جائز». امام رضوان الله علیه در اینجا حاشیه ای دارند و می فرمایند: «مفروض المسئلة فی مورد قلنا بصحة تجدید نیتة الى قبل الزوال کالتاسی والجاهل».

صاحب عروة در ادامه مسئله می فرماید که: «إلا أن یفسد صومه بریاء ونحوه فإنه لا یجزیه لو أراد التجدید قبل الزوال على الأحوط» مگر اینکه روزه خود را به واسطه ریا باطل کند ولو اینکه چیزی نخورده و نیاشامیده باشد یعنی اگر روزه خودش را با ریا باطل کند دیگر قابل درست کردن نیست.

در عروة در بحث نیت صلوة مفصلا درباره ریا بحث کرده و ما دیگر در اینجا خیلی متعرض بحث ریا نمی شویم، ایشان در آنجا ده نوع ریا ذکر کرده اند من جمله اینکه ریا در بیکره عمل و یا جزء عمل و یا شرط عمل مبطل می باشد، مثلا اصل نماز ریائا باطل است و اگر جزء نماز را مثل اینکه سوره را ریائا بخواند نمازش باطل است و همچنین اگر شرط نماز مثل وضوء را اگر ریائا بجا بیاورد نمازش باطل است. از دیگر موارد ریا آن است که در کیفیت عمل ریا کند مثل اینکه نمازش را ریائا بلند بخواند و همچنین ریا در زمان و مکان عمل هم مبطل است، خلاصه ایشان ریا را به ده نوع تقسیم کرده اند ولی سه نوع از آنها را مبطل عمل نمی دانند، اول اینکه ریا خارج از عمل باشد مثل اینکه در مشی الی المسجد ریائا برود ولی وقتی که به مسجد رسید

نمازش را برای خدا بخواند، دوم اینکه در تحت الحنک بستنش ریا کند ولی در نمازش ریا نکند، سوم اینکه شخص مصلی بخواد که او را در صف نماز ببیند یعنی نمازش را برای خدا می خواند ولی می خواهد که او را در صف جماعت و در حال نماز در فلان جا ببیند، صاحب عروة این سه نوع ریا را مبطل عمل نمی داند ولی هفت نوع دیگر را مبطل می داند، خلاصه مسلم است که ریا با خلوص در عمل منافات دارد و عبادات ما باید با اخلاص در عمل باشد چون خداوند متعال فرموده است: «انا خیر شریک» من بهترین شریک هستم و اگر کسی را برای من شریک قرار دهید کل عمل را به آن شریکی که در نظر داشته اید می دهم، و یا باز در روایت داریم که به مرئی گفته می شود: «یا فاسق یا فاجر یا ظل سعیک و بطل عملک» برو اجر و مزد خودت را از کسی بگیر که عملت را برای او انجام می دادی. در روزه ریا خیلی شدیدتر می باشد چون در روزه نیت خیلی نقش دارد؛ «الصوم لی وأنا أجزی به» روزه باید صد در صد برای خداوند باشد و اگر در یک لحظه از آن ریا باشد آن را باطل می کند فلذا صاحب عروة در اینجا فرموده اند: «إلا أن یفسد صومه بریاء و نحوه». در عروة آمده است که اگر شخصی عمل را برای خدا انجام داد ولی بعد از عمل مرتکب ریا شد مثلاً در حضور مردم تعریف و تمجید کرد، در اینجا نمازش باطل نمی شود چون در حال نماز شرایطش بوده ولی از لحاظ اخلاقی کار خوبی نیست که بعد از نماز ریا کند، باز در عروة یک بحثی است که قبول عمل غیر از بطلان عمل می باشد فقیه از بطلان و صحت بحث می کند اما ما یک احکام اخلاقی هم داریم، روایت داریم که وقتی شخصی نماز خواند هنگامی که نمازش را بالا می برند در هفت جا مورد بررسی قرار می گیرد و اگر خللی به آن وارد شده باشد آن را بر می گردانند مثلاً اگر غیبت کرده باشد نمازش قبول نیست، خلاصه در اینجاها عملش قبول نیست و قبول نبودن غیر از صحت و بطلان است و ما از صحت و بطلان بحث می کنیم.

اما مسئله ۱۴: «إذا نوی الصوم لیلاً لا یضُرهُ الإتیان بالمفطر بعده قبل الفجر مع بقاء العزم علی الصوم» اگر شب نیت کرد که فردا را روزه بگیرد و بعد از نیت کردنش با عزم علی الصوم تا قبل از طلوع فجر مفطری بجا آورد و وقتی که فجر طالع شد عزم برصومش باقی است اشکالی ندارد، چون آن چیزی که ما می خواهیم این است که با نیت قربهٔ الی الله امساک از مفطرات کند که این شخص آن عزم و نیت امساک را داشته و مع النیة الصوم وارد طلوع فجر شده لذا اشکالی ندارد و روزه اش صحیح است.

و اما مسئله ۱۵: «یجوز فی شهر رمضان أن ینوی لكل یوم نیة علی حده، والأولی أن ینوی صوم الشهر جملة، ویجدد النیة لكل یوم، ویقوی الاجتزاء ببنیة واحدة للشهر كله، لكن لا یترك الإحتیاط بتجدیدها لكل یوم، وأما فی غیر شهر رمضان من الصوم المعین فلا بد من نیة لكل یوم إذا كان علیه أيام كشره أو أقل أو أكثر» در ماه رمضان دو نوع نیت مفروض است یکی اینکه انسان اول ماه قصد کند که کل رمضان را روزه بگیرد که این طور نیت کردن جایز است و دیگری اینکه برای هر روزی نیت کند که این هم جایز است، چون بعضی ها از اول ماه رمضان قصد ندارند که همه ماه را روزه بگیرند و خداوند هم فرموده است که: «فمن شهد منكم الشهر فلیصمه وإن كان ریضاً أو علی سفر و عدة من أيام الأخر» بنابراین روزه ماه رمضان یک عبادت نیست، یک بحثی در اینجا مطرح است و آن اینکه آیا روزه ماه رمضان یک عبادت است؟ و تعدد ایام مثل تعدد رکعات در صلوة می باشد چون نماز یک عبادت می باشد و رکعات متعدد جزئی از آن کل می باشند، آیا در اینجا هم جزء و کل می باشد یا نه؟ اگر بگوئیم که روزه یک عبادت است می شود کل یعنی کل یک ماه می شود یک عبادت و هر یوم مثل رکعات نماز می شود جزئی از آن کل، آیا روزه این چنین است؟ یا اینکه این طور نیست بلکه در ماه رمضان ما ۳۰ عبادت داریم یعنی هر روزی یک عبادت است و اگر گرفت که عبادت است و اگر خورد کفاره دارد و قضا دارد و غیره، اینها دلیل بر این است که روزه یک عبادت نیست بلکه چند عبادت است چون ممکن است یک روز بگیرد و چند روز بخورد یا مریض شود یا مسافر شود، فلذا صاحب عروة فرموده اند که جایز است در ماه رمضان که برای هر روز یک نیت کند چون روزه یک عبادت نیست بلکه عباداتی هستند و تعدد آنها با هم ارتباط دارند ولی ارتباط آنها استقلالی است نه ارتباط وحدانی چون در تعدد ما دو جور ارتباط داریم مثلاً در نماز رکعات متعدد هستند ولی ارتباطشان ارتباط وحدانی می باشد و با هم یک عبادت را تشکیل می دهند ولی در صوم رمضان ما ۳۰ روز داریم ولی کل واحد مستقلاً می باشد. بعد صاحب عروة می فرماید که: «والأولی أن ینوی صوم الشهر جملة و یجدد النیة لكل یوم إلی آخره» در اینجا ایشان در واقع خواسته اند که احتراز از قول شهید و غیره کنند که قائل به این هستند که باید در اول ماه نیت کل ماه را بکند. آیت الله خوئی مطلبی را در این بحث ذکر کرده اند که قابل توجه می باشد و آن اینکه اگر یک شخصی اول ماه رمضان نیت کرد که تا آخر روزه بگیرد اگر در فی مابین بعضی از شبها را خواب ماند و نیت نکرد چون اول ماه نیت کرده کافی است، اما اگر در اول ماه گفت که فردا را می گیریم

تا پس فردا ببینیم چه می شود ممکن است که پس فردا نگیرم حالا امکان دارد که مسافر باشم یا مریض شوم و غیرهما یعنی در واقع برای یک روز نیت کرده ، حالا اگر شب دوم را خواب ماند و ظهر یا عصر از خواب بیدار شد اشکال دارد چون این شخص برای روز دوم نیت نکرده است و آن جاهایی که می گفتیم تا ظهر برای نیت کردن فرصت دارد در روزه واجب غیر معین بود نه در واجب معین مثل رمضان بلکه در اینجاها باید با نیت وارد طلوع فجر شود در حالی که این شخص این طور نبوده چون از اول قصد کرده که من فقط فردا را روزه می گیرم و دیگر برای روز دوم قصد نکرده ، و اصل روزه آن است که انسان از طلوع فجر تا غروب قصد روزه داشته باشد و در بعضی از جاها ارفاقاً شارع مقدس بعضی از روزه ها را قبول کرده بود ، بنابراین آقای خوئی می فرمایند نگوئید که این بحث ثمره ای ندارد ثمره اش همین است که عرض شد . بعد صاحب عروة در پایان مسئله می فرمایند : «وَأما فی غیر شهر رمضان من الصوم المعین فلا بد من نية لكل يوم إذا كان عليه أيام كشهرو أو أقل أو أكثر» ایشان می خواهند بین ماه رمضان و غیر رمضان فرق بگذارند ، در ماه رمضان می گویند که نیت یک ماه کافی است و نیت کل یوم هم کافی است اما در غیر ماه رمضان باید کل یوم نیت داشته باشد مثل صوم کفاره که شهرین متتابعین می باشد یا صوم نذر که ۱۰ روز یا ۲۰ روز یا یک ماه صوم نذر کرده ، آیت الله خوئی در اینجا می فرمایند که فرقی ندارد و همین طور هم است در واقع فرقی ندارد چون ما عمل توأم با نیت می خواهیم مثلاً فرض کنید که یک ماه روزه نذر کرد، چه معین و چه غیر معین، و آمد و گفت که از فردا یک ماه روزه ام را می گیرم ولی شب دوم خواب ماند این کافی است چون آن نیت کلی که قبلاً کرده بود باقی است اما اگر گفت که من فردا را می گیرم تا ببینم بعداً چه می شود و بعد شب دوم را خواب ماند کافی نیست و بدون نیت بوده پس فرقی بین رمضان و غیر رمضان نمی باشد . (اشکال و پاسخ استاد) : در واقع این نیت ها تعلیقی می باشند یعنی انسان می گوید که اگر زنده ماندم و موانعی بوجود نیامد روزه می گیرم چون ممکن است که اصلاً انسان بمیرد و یا مانعی برایش بوجود بیاید . خوب این مسئله ۱۵ بود که عرض کردیم مسئله ۱۶ بماند برای فردا
 إن شاء الله ...

والحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله علی

محمد واله الطاهرین